

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.410.005.02.2021

Krzysztof Kiszka
Wójt Gminy Harasiuki
Harasiuki 112A
37-413 Harasiuki

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/21/066 Zabezpieczenie wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem ściekami komunalnymi pochodzącymi z obszarów nieskanalizowanych.

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Gminy Harasiuki (dalej: Urząd).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Krzysztof Kiszka – Wójt Gminy Harasiuki, od dnia 22 października 2018 r. (dalej: Wójt).
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Zapewnienie infrastruktury niezbędnej do odbierania i oczyszczania ścieków komunalnych. 2. Przygotowanie Urzędu do realizacji zadań związanych z odbieraniem i oczyszczaniem ścieków powstałych na terenach nieskanalizowanych. 3. Działania podejmowane przez organy gminy w celu wyegzekwowania od właścicieli nieruchomości niepodłączonych do kanalizacji obowiązku wyposażenia nieruchomości w zbiornik bezodpływowy oraz opróżniania tych zbiorników. 4. Działania podejmowane przez organy gminy w celu egzekwowania przestrzegania obowiązków od przedsiębiorców prowadzących usługi opróżniania zbiorników i transportu nieczystości ciekłych.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019 -2021 (do dnia zakończenia czynności kontrolnych). Z wykorzystaniem informacji i dokumentów sporządzonych przed tym okresem.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontroler	Kazimierz Ramocki, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/37/2021 z dnia 15 marca 2021 r.

(akta kontroli str.1-3)

¹ Dz. U. z 2020 r., poz. 1200

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działania Urzędu w zakresie zabezpieczenia wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem ściekami komunalnymi pochodzącymi z obszarów nieskanalizowanych.

Gmina nie zapewniła infrastruktury niezbędnej do odbioru od mieszkańców i oczyszczenia wytworzonych na jej terenie nieczystości ciekłych. Opóźnienia w zakresie budowy instalacji oczyszczających uniemożliwiały prowadzenie prawidłowej gospodarki ściekowej. Dopiero przebudowa/rozbudowa oczyszczalni ścieków przeprowadzona w 2020 r. zakłada zwiększenie wskaźnika skanalizowania Gminy z 12% do 34%.

Sieć kanalizacyjna doprowadzająca ścieki komunalne do oczyszczalni ścieków funkcjonowała wyłącznie w jednej miejscowości (na 23 sołectwa), natomiast sieć wodociągów obejmowała cały obszar Gminy. W rezultacie w latach 2019 – 2020, ok. 83 - 84% wody dostarczonej mieszkańcom na potrzeby bytowe było dostarczane na tereny nieskanalizowane, które zamieszkiwało ok. 88% mieszkańców Gminy.

W latach 2019 – 2020 ilość nieoczyszczonych ścieków komunalnych powracających do środowiska w stanie nieoczyszczonym na terenie Gminy stanowiła odpowiednio 77,8% i 78,5%, a na terenach nieskanalizowanych 94,8% i 95,5%. Oczyszczalnia ścieków w 2019 r. oczyściła 14,2% wytworzonych ścieków, a w 2020 r. – 13,4%. Urząd nie był przygotowany do realizacji zadań w zakresie gospodarki ściekowej, bowiem żadnej z komórek organizacyjnych, ani żadnemu z pracowników, nie zostały przypisane konkretne zadania w tym zakresie.

Posiadana przez Urząd ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków była prowadzona w sposób nierzetelny. Nie zawarto w niej m.in. informacji o posiadaniu przez właścicieli umowy o wywóz nieczystości lub informacji o częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych.

Ewidencja zbiorników bezodpływowych nie obejmowała wszystkich nieruchomości. 296 nieruchomości (20,7%) które były ujęte w rejestrze „deklaracji śmieciowych” nie zostało ujęte w ewidencji zbiorników bezodpływowych.

Wójt, mimo obowiązku wynikającego z art. 6 ust. 5a ustawy z dnia 13 września 1996 r. *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*³, nie kontrolował posiadania przez właścicieli nieruchomości umów na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i wywóz nieczystości ciekłych, ani dowodów uiszczenia opłat za te usługi. Nie wydawał również decyzji o zastępczych wywozach nieczystości z nieruchomości, których właściciele nie zawarli ww. umowy, do czego był zobowiązany na podstawie art. 6 ust. 6 przywołanej powyżej ustawy. W kontroli ustalono, że Urząd nie posiadał żadnej wiedzy, czy takie umowy były zawierane.

Przedsiębiorcy prowadzący działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości na terenie Gminy terminowo składali kwartalne sprawozdania, jednak w Urzędzie nie weryfikowano rzetelności zawartych w nich danych.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną, jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W tym przypadku zastosowano formę opisową.

³ Dz. U. z 2020 r. poz. 1439 ze zm.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

1. Gminna infrastruktura służąca do odbioru ścieków komunalnych.

1.1 Zasięg i wykorzystanie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w Gminie.

Opis stanu
faktycznego

W 2019 r. Gminę Harasiuki (dalej Gmina) zamieszkiwało 6253 osób, a w 2020 r. – 6201 osób. Liczba mieszkańców rok do roku zmniejszyła się o 0,83%.

Na koniec 2019 r. 1820 budynków mieszkalnych z terenu Gminy było podłączonych do gminnej sieci wodociągowej. Z końcem 2020 r. do sieci wodociągowej były podłączone 1834 budynki. W praktyce 100% budynków i 100% mieszkańców Gminy pozyskiwało wodę z wodociągu gminnego⁴.

Kanalizacja sanitarna na terenie Gminy funkcjonowała wyłącznie w miejscowości Harasiuki (na 23 sołectwa tworzące Gminę). W związku z tym, w 2019 r. - 5.482 osób zamieszkiwało obszary nieskanalizowane, tj. 87,7% ogółu mieszkańców.

W 2020 r. na terenach nieskanalizowanych zamieszkiwało 87,5% mieszkańców – 5.428 osób.

W 2019 r. łączne zużycie wody z wodociągu gminnego (woda dostarczona) wyniosło 139,4 tys. m³. Dla gospodarstw domowych i indywidualnych gospodarstw rolnych dostarczono – 132,1 tys. m³ wody, tj. 94,8%.⁵

W 2020 r. dostarczono wodociągiem również 139,4 tys. m³ wody, z tego do indywidualnych odbiorców – 132,7 tys. m³, tj. 95,2%.

W 2019 r. dla mieszkańców sołectwa Harasiuki, tj. jedyne go skanalizowanego sołectwa dostarczono wodociągiem 22,1 tys. m³ wody. Zatem do sołectw nieskanalizowanych dostarczono z wodociągu gminnego 110,0 tys. m³ wody, tj. 83,3% całości rocznego zużycia wody na cele komunalne.

W 2020 r. dla mieszkańców sołectwa Harasiuki dostarczono wodociągiem 21,6 tys. m³ wody. Sołectwa nieskanalizowane zużyły 111,1 tys. m³ dostarczonej wody, tj. 83,7% całości rocznego zużycia.

W 2019 r. do sieci kanalizacyjnej były podłączone 173 budynki mieszkalne, a w 2020 r. – 175.

W 2019 r. do oczyszczalni ścieków poprzez kanalizację dostarczono 26 tys. m³ ścieków, w tym 16,6 tys. m³ ścieków komunalnych⁶. Taborem asenizacyjnym dowieziono do oczyszczalni dodatkowo 2,2 tys. m³ ścieków. Na terenie Gminy funkcjonowały 23 przydomowe oczyszczalnie ścieków, które w 2019 r. oczyściły 1,75 tys. m³ ścieków.

W 2019 r. łączna ilość ścieków nieoczyszczonych, stanowiącą różnicę pomiędzy ilością wody pobranej (132,1 tys. m³ na cele komunalne), pomniejszonej o 30% wskaźnika bezzwrotnego zużycia wody, a ilością ścieków komunalnych dostarczonych do oczyszczalni i ścieków oczyszczonych w oczyszczalniach przydomowych, wynosiła - 71,9 tys. m³. Stanowiło to 77,8% ścieków wytworzonych na terenie Gminy.

Na terenach nieskanalizowanych 94,8% nieoczyszczonych ścieków (73,1 tys. m³) zostało skierowane bezpośrednio do środowiska naturalnego.

⁴ Kilka „domków pod lasem lub w lesie” wyposażone w indywidualne studnie nie miało wpływu na ogólny obraz zwodociągowania Gminy.

⁵ W wystąpieniu analiza w zakresie gospodarki ściekowej będzie prowadzona w stosunku do wody dostarczonej dla gospodarstw indywidualnych

⁶ Bez ścieków opadowych, wód infiltracyjnych i ścieków dowożonych

W 2020 r. do oczyszczalni ścieków dopłynęło 26,2 tys. m³ ścieków, w tym 16,4 tys. m³ ścieków komunalnych⁷, tj. 11,8% w stosunku do ogólnej ilości dostarczonej dla celów komunalnych wody. Taborem asenizacyjnym dowieziono do oczyszczalni dodatkowo 1,4 tys. m³ ścieków komunalnych. Przydomowe oczyszczalnie ścieków (25 szt.) oczyściły 2,02 tys. m³ ścieków.

W 2020 r. różnica między ilością wody pobranej z wodociągu do celów komunalnych (132,7 tys. m³), pomniejszonej o 30% wskaźnik bezzwrotnego zużycia wody (39,8 tys. m³), a ilością ścieków komunalnych dostarczonych do oczyszczalni i ścieków oczyszczonych w przydomowych oczyszczalniach wynosiła – 72,9 tys. m³.

Stanowiło to 78,5% ścieków wytworzonych na terenie Gminy.

Na terenach nieskanalizowanych 95,5% nieoczyszczonych ścieków (74,4 tys. m³) zostało skierowane bezpośrednio do środowiska naturalnego.

(akta kontroli, str. 4 – 18, 106 - 107)

1.2. Zdolność absorpcji przez gminny system oczyszczania ścieków komunalnych, ścieków wytworzonych na obszarach nieskanalizowanych.

Na terenie Gminy funkcjonowała jedna oczyszczalnia ścieków. W dniu 31 grudnia 2008 r. oczyszczalnia ścieków została, wpisana do ewidencji środków trwałych Zakładu Usług Komunalnych w Harasiukach.

Instalacja została wybudowana dla potrzeb obsługi terenów skanalizowanych, wyłącznie w miejscowości Harasiuki. Poprzez dwa punkty odbioru ścieków dowożonych, oczyszczalnia przyjmowała również ścieki dowożone pojazdami asenizacyjnymi.

Oczyszczalnia została zaprojektowana do warunków docelowych o wydajności $Q_{dmax} = 264 \text{ m}^3/\text{d}$, w tym przewidziano udział ścieków dowożonych na poziomie 15% (tj. $39,6 \text{ m}^3/\text{d}$). W skali roku, przepustowość oczyszczalni została zaprojektowana na odbiór, odpowiednio 96,4 tys. m³ i 14,5 tys. m³.

Ostatecznie wykonano oczyszczalnię ścieków o wydajności $Q_{d\acute{s}r} = 120 \text{ m}^3/\text{d}$. Średnia przepustowość oczyszczalni w skali roku wynosiła 43,8 tys. m³.

(dowód: akta kontroli str. 4- 18, 19 - 28)

W dniu 12 grudnia 2019 r. starosta niżański udzielił Gminie pozwolenia na rozbudowę i przebudowę oczyszczalni ścieków w Harasiukach.

W dniu 18 września 2020 r. dokonano odbioru końcowego i przekazania do użytku zadania inwestycyjnego - Rozbudowa i przebudowa oczyszczalni ścieków w Harasiukach.

Rozbudowano budynek socjalno-techniczny i budynek technologiczny. Wśród nowych obiektów oczyszczalni znajdowała się stacja zlewna ścieków dowożonych.

(akta kontroli str. 29 - 40)

Przed realizacją ww. zadania inwestycyjnego, kanalizacją sanitarną do oczyszczalni dopływały ścieki w ilości ok. $80 \text{ m}^3/\text{d}$. Według dokumentacji projektowej, rozbudowa i przebudowa miała zapewnić wydajność oczyszczalni na poziomie $Q_{d\acute{s}r} = 150 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{dmax} = 182 \text{ m}^3/\text{d}$. Ilości obsługiwanych mieszkańców równoważnych RLM⁸ = 2200 MR.

Zgodnie z bilansem ścieków, średni dobowy dopływ ścieków został zaprojektowany dla następujących parametrów:

- ścieki dopływające kanalizacją w ilości $Q_{d\acute{s}r} = 80 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{dmax} = 112 \text{ m}^3/\text{d}$,
- ścieki dowożone taborem asenizacyjnym w ilości $Q_{d\acute{s}r}$ i $Q_{dmax} = 70 \text{ m}^3/\text{d}$.

⁷ Bez ścieków opadowych, wód infiltracyjnych i ścieków dowożonych

⁸ RLM - Liczba wyrażająca wielokrotność ładunku zanieczyszczeń w ściekach w stosunku do jednostkowego ładunku zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych od jednego mieszkańca w ciągu doby (określany jako BZT₅), równego 60 g O₂/dobę. Za Głównym Urzędem Statystycznym - <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/177,pojecie.html>.

Średnia przepustowość przebudowanej oczyszczalni w skali roku wynosiła 54,8 tys. m³, a maksymalna przepustowość – 66,4 tys. m³.

Oczyszczalnia została zaprojektowana do przyjęcia i oczyszczenia w roku 25,6 tys. m³ ścieków dowożonych taborem asenizacyjnym i 40,8 tys. m³ ścieków dostarczonych przez system kanalizacyjny.

Ustalono w poprzednim punkcie wystąpienia, że w 2019 r. 71,9 tys. m³, a w 2020 r. 72,9 tys. m³ ścieków komunalnych z nieskanalizowanych terenów Gminy jako nieoczyszczone było wprowadzane do środowiska.

Ze względu na uwarunkowania technologiczne, zmodernizowana oczyszczalnia byłaby w stanie przyjąć i oczyścić 35,6% tych ścieków dowiezionych wyłącznie taborem asenizacyjnym w 2019 r. oraz 35,1% w 2020 r.

Wójt Gminy przekazał w wyjaśnieniach, że w założeniach technologicznych rozbudowy oczyszczalni ścieków było zwiększenie ilości ścieków dowożonych w okresie przejściowym, tj. do momentu budowy kolejnych odcinków sieci kanalizacyjnej.

Podał, że w 2021 r. w planie finansowym Gminy, zabezpieczono środki finansowe na rozbudowę sieci kanalizacyjnej. W wieloletniej prognozie finansowej na 2022 r. przewidziano również środki na ten cel. Założono, że po upływie dwóch lat wskaźnik skanalizowania Gminy wzrośnie z 12% do 34%. *Zaplanowano budowę kolejnej oczyszczalni na terenie Gminy.*

Podał, że od 2013 r. Gmina była w złej sytuacji finansowej⁹.

Wójt wyjaśnił, że 85% zabudowy Gminy stanowi zabudowa zagrodowa. Większość właścicieli jest rolnikami działającymi w trybie dopuszczonym przez art. 33 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne¹⁰, tj. wykorzystują ścieki bytowe w ramach zwykłego korzystania z wód - do potrzeb związanych z prowadzeniem gospodarstwa.

Nie posiadanie umowy na odbiór nieczystości ciekłych w praktyce nie świadczyło o pozbywaniu się nieczystości w sposób niezgodny z przepisami.

(akta kontroli str. 41 - 46)

Najwyższa Izba Kontroli nie podziela stanowiska Wójta w tej sprawie. Warunki, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, w szczególności ścieków bytowych, ścieków komunalnych oraz warunki, jakie należy spełnić w celu rolniczego wykorzystania ścieków zostały określone w rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych.¹¹ Zgodnie z § 11 ust. 4 rozporządzenia - ścieki pochodzące z własnego gospodarstwa domowego lub gospodarstwa rolnego, zlokalizowanego poza aglomeracją, mogą być wprowadzane do ziemi w ramach zwykłego korzystania z wód, w granicach gruntu stanowiącego własność wprowadzającego, jeżeli są spełnione łącznie następujące warunki:

- 1) ich ilość nie przekracza łącznie 5,0 m³ na dobę;
- 2) BZT₅ ścieków dopływających do indywidualnego systemu oczyszczania ścieków jest redukowane co najmniej o 20%, a zawartość zawiesiny ogólnej co najmniej o 50%;

⁹ Od 2013 r. do 2019 r. Gmina funkcjonowała w reżimie programu naprawczego.

¹⁰ Dz. U. z 2020 r. poz. 310 ze zm.

¹¹ Dz. U. poz. 1311

3) miejsce wprowadzania ścieków do ziemi jest oddzielone warstwą gruntu o miąższości co najmniej 1,5 m od najwyższego użytkowego poziomu wodonośnego wód podziemnych.

Wykorzystywanie ścieków pochodzących z gospodarstwa domowego lub gospodarstwa rolnego, bez spełnienia warunków określonych w rozporządzeniu, nie stanowi zwykłego korzystania z wód, o którym mowa w art. 33 ust. 4 ustawy Prawo wodne.

OCENA CZĄSTKOWA

W ocenie NIK Gmina nie zapewniła odbioru od mieszkańców i oczyszczenia wszystkich wytworzonych na jej terenie nieczystości ciekłych, co w znacznym stopniu ograniczało możliwość prowadzenia prawidłowej gospodarki ściekowej na terenach nieskanalizowanych. Mimo iż prowadzono (lub planowano) prace nad rozbudową gminnej oczyszczalni ścieków, to jednak zabezpieczono możliwości odbioru jedynie ok. 35% ścieków wytworzonych na terenach nieskanalizowanych Gminy.

2. Przygotowanie Urzędu do realizacji zadań związanych z usuwaniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych wytworzonych na obszarach nieskanalizowanych.

2.1. Przypisanie obowiązków związanych z realizacją zadań związanych z usuwaniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych.

W dniu 9 grudnia 1995 r. Rada Gminy w Harasiukach utworzyła Zakład Usług Komunalnych w Harasiukach (dalej: ZUK lub Zakład)¹².

W statucie ZUK brak było odniesień do spraw związanych z działalnością poza terenami zwodociagowanymi i skanalizowanymi, w tym do zagadnień dotyczących przydomowych oczyszczalni ścieków i zbiorników bezodpływowych.

Rada Gminy w Harasiukach przekazała Zakładowi mienie komunalne pozwalające na prowadzenie ww. działalności, w tym m. in.:

- trzy stacje uzdatniania wody wraz z ujęciami,
- dwa ujęcia wody,
- sieć wodociagową w 23 sołectwach o łącznej długości – 100,3 km,
- oczyszczalnię ścieków w Harasiukach wraz z urządzeniami,
- sieć kanalizacyjną z pompowniami w miejscowości Harasiuki o długości – 10,8 km¹³.

(akta kontroli str. 47- 59)

Według Regulaminu Organizacyjnego Urzędu do zadań kierownika Referatu Rozwoju Gospodarczego w Urzędzie należało m. in.:

- nadzór nad przygotowaniem i realizacją inwestycji gminnych,
- nadzorowanie programowania i rozwoju infrastruktury gminnej, m.in. sieci wodociagowej i kanalizacyjnej.

Zakres zadań tego referatu obejmował m. in. prowadzenie całokształtu spraw dotyczących działalności związanej z gospodarką komunalną, w tym nadzór nad utrzymaniem czystości i porządku na terenie gminy, nadzór nad odpadami ciekłymi (...). W strukturze referatu znajdowało się stanowisko do spraw ochrony

¹² Uchwała Nr XII/68/95.

¹³ Długość sieci wodociagowej i kanalizacyjnej podano według stanu w dniu 29 grudnia 2010 r. Do czasu zakończenia niniejszej kontroli - 23 kwietnia 2021 r. - stan ten nie uległ zmianie.

środowiska. Do zadań przypisanych pracownikowi wykonującemu obowiązki inspektora ds. ochrony środowiska należało m. in.:

- prowadzenie spraw z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi,
- opracowanie i aktualizacja gminnego programu ochrony środowiska i planu gospodarki odpadami oraz zasad utrzymania i porządku na terenie gminy.

Obowiązki kierownika ww. referatu oraz obowiązki inspektora ds. ochrony środowiska wykonywali pracownicy z wykształceniem wyższym z zakresu ochrony środowiska - zatrudnieni na tych stanowiskach odpowiednio od 2019 r. i od 2007 r. Nie stwierdzono w dokumentacji dotyczącej ich zatrudnienia i wykonywania obowiązków, potwierdzeń udziału w zewnętrznych szkoleniach z zakresu gospodarki ściekowej.

W dokumentacji Urzędu nie stwierdzono innych zapisów/regulacji dotyczących wykonywania obowiązków z zakresu gospodarki ściekowej, w tym usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych na obszarach nieobjętych kanalizacją.

(akta kontroli str. 60 - 88)

Analiza rejestru skarg z lat 2019 – 2021 (I kwartał) wykazała, że do Urzędu nie wpłynęła żadna skarga w związku z gospodarką wodno-ściekową w Gminie.

(akta kontroli str. 184)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

- Wójt nie przypisał, żadnej z komórek organizacyjnej Urzędu, ani żadnemu pracownikowi prowadzenia spraw z zakresu gospodarki ściekowej na terenach nieskanalizowanych Gminy.

Wójt przekazał w wyjaśnieniach, że nie był świadomy konieczności uregulowania tych spraw poprzez regulacje wewnętrzne – na poziomie Urzędu. Zadeklarował, że w najbliższym czasie dokona zmian w tym zakresie.

(akta kontroli str. 185)

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie przygotowanie Urzędu do realizacji zadań z zakresu gospodarki ściekowej, bowiem w latach 2019-2020 zadania z zakresu gospodarki ściekowej nie zostały przypisane żadnej komórce organizacyjnej Urzędu ani żadnemu pracownikowi. W ocenie NIK, brak jasnego i precyzyjnego przypisania zadań komórkom organizacyjnym i pracownikom Urzędu miał wpływ wystąpienie nieprawidłowości egzekwowania obowiązków właścicieli nieruchomości niepodłączonych do kanalizacji oraz podmiotów świadczących usługi opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych.

3. Egzekwowanie obowiązków właścicieli nieruchomości niepodłączonych do kanalizacji.

3.1 Uregulowanie zasad prowadzenia gospodarki ściekowej na terenach nieskanalizowanych.

W dniu 4 grudnia 2019 r. Rada Gminy Harasiuki podjęła uchwałę w sprawie *Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Harasiuki* (dalej – Regulamin)¹⁴. Wcześniej, w dniu 11 listopada 2019 r. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Nisku zaopiniował pozytywnie przedłożony przez Wójta projekt Regulaminu.

¹⁴ Nr XV/88/2019.

Postanowienia regulaminu zobowiązywały właścicieli nieruchomości do pozbywania się nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków *po ich napełnieniu poprzez indywidualne zgłoszenie właściciela nieruchomości do podmiotu świadczącego usługi polegające na opróżnianiu i transporcie nieczystości ciekłych i posiadającego stosowne zezwolenie*. W regulaminie nie podano, zatem szczegółowych zasad dotyczących częstotliwości i sposobu pozbywania się nieczystości ciekłych z terenu nieruchomości, co było wymagane było przez art. 4 ust. 2 pkt 3 ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*¹⁵.

Ustalono, że na terenie Gminy od dnia 14 maja 2013 r. obowiązywały - uchwalone przez Radę Gminy¹⁶ - górne stawki, za opróżnianie i transport nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych, które wynosiły – 25 zł/m³.

W Regulaminie nie zawarto żadnych innych uregulowań – poza przywołanymi powyżej - dotyczących postępowania ze ściekami ciekłymi gromadzonymi w zbiornikach bezodpływowych.

(akta kontroli str. 41 – 46, 89 - 98)

3.2 Prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków.

Według art. 3 ust. 3 ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach* Gmina zobowiązana była do prowadzenia ewidencji, w formie umożliwiającej przekazywanie informacji w postaci elektronicznej:

- 1) zbiorników bezodpływowych w celu kontroli częstotliwości ich opróżniania (...),
- 2) przydomowych oczyszczalni ścieków w celu kontroli częstotliwości i sposobu pozbywania się komunalnych osadów ściekowych.

Urząd od 2008 r. posiadał przedmiotową ewidencję, jako plik komputerowy zapisany w systemie Word. W trakcie trwania niniejszej kontroli ewidencja zbiorników bezodpływowych dotyczyła *de facto* stanu z 2018 r.¹⁷

Ewidencja była prowadzona w następującym układzie:

- imię i nazwisko osoby zamieszkałej/właściciela posesji,
- miejscowość i numer domu,
- rodzaj urządzeń kanalizacyjnych (zbiornik bezodpływowy, oczyszczalnia przydomowa, kanalizacja),
- pojemność w m³ i data wykonania zbiornika.

Ewidencja nie zawierała danych o umowach zawieranych przez władających nieruchomościami z przedsiębiorcami na opróżnianie i wywóz nieczystości. Ewidencja nie przewidywała odnotowywania dat opróżniania zbiornika/odbioru nieczystości. Ewidencja, zatem nie pozwalała na kontrolę częstotliwości opróżniania zbiorników przez Wójta, tj. na działania wymagane cyt. powyżej przepisem art. 3 ust. 3 ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*.

Według ewidencji, w Gminie znajdowało się 829 zbiorników bezodpływowych i 15 oczyszczalni przydomowych.

Według ewidencji w samej miejscowości Harasiuki, 80 nieruchomości było podłączonych do kanalizacji gminnej¹⁸, funkcjonowały dwie przydomowe oczyszczalnie ścieków i 33 zbiorniki bezodpływowe. Jednocześnie wykazano, że 30

¹⁵ Poprzednia uchwała Rady Gminy w tej sprawie z dnia 8 lipca 2016 r. (NR XX/82/2016) – częstotliwość opróżniania zbiorników bezodpływowych określała poprzez identyczny zapis.

¹⁶ Uchwała Nr XXXV/158/2013.

¹⁷ W latach 2019 – 2020 odnotowano dodatkowo jeden zbiornik bezodpływowy i dziewięć przydomowych oczyszczalni ścieków.

¹⁸ Według danych pozyskanych z ZUK – tożsamy z danymi w sprawozdaniach statystyki publicznej – w 2019 r. było podłączonych 173 gospodarstw, a w 2020 r. – 175.

nieruchomości w tej miejscowości nie posiada żadnej instalacji pozwalającej na oczyszczenie, czy gromadzenie lub odprowadzanie ścieków. W całej Gminie – według ewidencji – 207 nieruchomości nie posiadało żadnych urządzeń pozwalających na oczyszczenie, odprowadzanie, czy gromadzenie nieczystości płynnych.

W ewidencji wykazano łącznie 1.131 nieruchomości posiadających urządzenia pozwalające na oczyszczenie lub gromadzenie nieczystości płynnych oraz 207 nieruchomości nie posiadających takich urządzeń. Według danych dostępnych w Urzędzie, na terenie Gminy było więcej takich nieruchomości, np. w 2020 r. władający 1.427 nieruchomościami złożyli „deklaracje śmieciowe”, zgodnie z wymogami art. 6m ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*.

Ewidencja zbiorników bezodpływowych prowadzona w Urzędzie nie obejmowała, zatem 296 nieruchomości ujętych w rejestrze „deklaracji śmieciowych”, tj. 20,7%.

Według ewidencji w miejscowości Harasiuki do sieci kanalizacyjnej podłączonych było 80 budynków mieszkalnych/nieruchomości. Według danych pozyskanych z ZUK, przeniesionych do sprawozdań GUS, w 2019 i 2020 r. w Harasiukach do sieci podłączone było odpowiednio 173 i 175 nieruchomości. Również w zakresie liczby oczyszczalni przydomowych dane w ewidencji były nieaktualne¹⁹.

Urząd nie miał żadnych informacji o umowach zawieranych pomiędzy władającymi nieruchomościami – posiadaczami zbiorników bezodpływowych, a przedsiębiorcami zajmującymi się opróżnianiem i wywozem nieczystości płynnych.

Na koniec 2020 r. z liczby 1.427 gospodarstw domowych w Gminie (zgodnie „deklaracjami śmieciowymi”), 25 posiadało przydomowe oczyszczalnie ścieków i 175 było podłączone do sieci kanalizacyjnych.

Wójt przypomniał w wyjaśnieniach, że swoją funkcję pełni od jesieni 2018 r. Podał również, że trwająca praktycznie od początku kadencji pandemia COVID-19 uniemożliwiała prowadzenie prac terenowych przez pracowników Urzędu, w tym pozyskiwania i weryfikowania danych dotyczących zbiorników bezodpływowych. Mieszkańcy Gminy budujący nowe zbiorniki bezodpływowe nie informują o tym Urzędu.

Wyjaśnił również, że różnica pomiędzy liczbą urządzeń do indywidualnego gromadzenia nieczystości ciekłych, a liczbą nieruchomości w Gminie wynikała z faktu, że znaczna część gospodarstw wykorzystuje wodę pozyskiwaną z gminnego wodociągu wyłącznie do celów spożywczych i do pojenia zwierząt domowych. W gospodarstwach tych nie ma łazienek. W stosunku do mieszkających tam starszych osób, działania Urzędu w trybie nadzoru nad przestrzeganiem i egzekwowaniem przepisów ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach* były nieskuteczne.

(akta kontroli str. 99 – 105, 185 - 186)

3.3 Egzekwowanie wykonywania obowiązków przez właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe.

W dokumentacji Urzędu nie stwierdzono żadnych dokumentów świadczących o kontrolowaniu przez Wójta umów, które zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, powinni zawierać właściciele nieruchomości z przedsiębiorcami świadczącymi usługi w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych.

Wójt zobowiązany był do kontroli tych umów zgodnie z art. 6 ust. 5a cyt. ustawy. Urząd nie posiadał informacji, czy takie umowy były, czy nie były zawierane.

¹⁹ Dane w tym zakresie oraz inne dane dotyczące parametrów gospodarki wodno-ściekowej Gminy podano w pkt. 1.1 niniejszego wystąpienia.

Wójt w wyjaśnieniach, potwierdził brak ww. umów oraz podał, że wynikało to głównie z niechęci właścicieli gospodarstw do zawierania takich zobowiązań cywilnoprawnych.

Wójt Gminy przekazał w wyjaśnieniach, że Urząd posiada możliwości techniczno-organizacyjne do inwentaryzowania umów, natomiast z informacji uzyskanych od przedsiębiorców wynika, że to właściciele nieruchomości nie byli zainteresowani podpisywaniem umów i nie wyrażali takiej woli.

W wyjaśnieniach, w sprawie działań Gminy w stosunku do właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe oraz właścicieli nie mających takich urządzeń i jednocześnie nie podłączonych do sieci kanalizacyjnej, Wójt przekazał, że:

- Urząd nie podejmował żadnych działań w stosunku do właścicieli nie posiadających umów na opróżnianie zbiorników bezodpływowych,
- w latach 2019 – 2020 nie były realizowane wywozy zastępcze nieczystości w trybie art. 6 ust. 6 ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*. Nie wydawano w tym czasie decyzji o wywozie zastępczym.

Wójt, w wyjaśnieniach uzasadnił brak tych działań w następujący sposób:

w przypadku wdrożenia wywozu zastępczego, ze względu na ograniczenia związane z przyjmowaniem ścieków do oczyszczalni w Harasiukach konieczny był wywóz do oczyszczalni poza teren Gminy Harasiuki. Wprowadzenie takiego rozwiązania powoduje znaczny wzrost wydatków z budżetu gminy, gdyż maksymalne stawki za wywóz nieczystości ciekłych na terenie Gminy Harasiuki wynoszą 25 zł za m³, natomiast stawki przyjęcia 1 m³ przez inne podmioty sięgają 40-50 zł. Ze względu na trudną sytuację ekonomiczną mieszkańców (duże bezrobocie powstałe w wyniku zamknięcia PCB Harasiuki) nie ma możliwości zwiększenia stawki, ponieważ spowodowałoby to trudności z ich egzekwowaniem.

Urząd Gminy nie podejmował działań, wobec właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe posiadających umowę z przedsiębiorcą celem sprawdzenia czy częstotliwość wywozu nieczystości ciekłych jest adekwatna do zużycia wody, ponieważ biorąc pod uwagę ilość gospodarstw rolnych oraz panującą suszę w latach 2019 – 2020 ustalenie czy dochodzi do nieprawidłowości było bardzo utrudnione.

Urząd wie, że na terenie Gminy funkcjonują gospodarstwa, nieposiadające zbiorników bezodpływowych na nieczystości ciekłe, ani żadnych innych instalacji sanitarnych, pozwalających na gromadzenie tych nieczystości. Jednocześnie wie, że podejmowanie działań w trybie nadzoru w stosunku do mieszkańców tych gospodarstw byłoby bezskuteczne. Gospodarstwa te zamieszkują osoby w podeszłym wieku, których możliwości inwestowania w urządzenia sanitarne były ograniczone.

(akta kontroli str. 41 – 46, 108, 185 - 186)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Wójt w okresie objętym kontrolą, nie przedkładał Radzie Miejskiej projektów uchwały określających częstotliwość opróżniania zbiorników bezodpływowych. W § 7 Regulaminu utrzymania czystości i porządku w Gminie, obowiązki właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe ujęto w następujący sposób:

„Właściciele nieruchomości pozbywają się nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków po ich napełnieniu poprzez indywidualne zgłoszenie właściciela nieruchomości do podmiotu świadczącego

usługi polegające na opróżnianiu i transporcie nieczystości ciekłych i posiadającego stosowne zezwolenie”.

W ocenie NIK, zapis ten nie spełniał wymogów art. 4 ust. 2 pkt 3 *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach* z uwagi na brak jasnego i precyzyjnego określenia częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych.

Zdaniem NIK, prawidłowe wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w przywołanym powyżej przepisie, wymaga jasnego określenia częstotliwości pozbywania się nieczystości ciekłych tak, aby adresat uchwały nie miał żadnych wątpliwości, co do tego, jaką regułę postępowania wyznacza dany przepis, a organ stosujący ten przepis wiedział, w jaki sposób go zinterpretować²⁰. W obecnym brzmieniu zapisy Regulaminu są niewystarczające, gdyż wskazują jedynie na okoliczności, w jakich powinno nastąpić opróżnienie zbiornika, natomiast faktycznie nie określają częstotliwości wywozu nieczystości, pozostawiając właścicielom nieruchomości dowolność interpretacji w tym zakresie.

Wójt podał w wyjaśnieniach, że z chwilą uchwalania Regulaminu uznawano, że ww. zapis jest wystarczający i spełnia wymogi ustawowe. Uchwała w tym zakresie nie została zakwestionowana przez organy nadzoru wojewody podkarpackiego.

Wójt jednocześnie przyznał, że zapis Regulaminu faktycznie nie odnosi się do ustawowego wymogu „częstotliwości”, tj. systematycznego powtarzania określonej czynności. Wójt zadeklarował wystąpienie do Rady Gminy o zmianę Regulaminu w tym zakresie.

(akta kontroli str. 187)

2. Prowadzona w Urzędzie ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków była niekompletna, tzn. nie obejmowała wszystkich nieruchomości niepodłączonych do kanalizacji. Wykazana w ewidencji liczba nieruchomości niepodłączonych do sieci (stan na 2018 r., kiedy dokonano ostatniej aktualizacji ewidencji) wynosił 1.131 nieruchomości i był niższy o 296 niż liczba nieruchomości ujętych w rejestrze „deklaracji śmieciowych” (20,7%).

Ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków prowadzona była w sposób, który uniemożliwiał jej wykorzystanie do celu określonego w art. 3 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, tj. kontroli częstotliwości opróżniania zbiorników, gdyż nie ujmowano w niej niezbędnych informacji, m.in. adnotacji o zawarciu przez właściciela nieruchomości umowy o wywóz nieczystości. Wójt przekazał w wyjaśnieniach w tej sprawie, że ewidencja wykonana w 2008 r. była uzupełniana doraźnie w miarę wiedzy przekazywanej w tym zakresie przez sołtysów, radnych. Podał, że *najczęściej osoba, która wybudowała zbiornik bezodpływowy nie informowała o tym gminy. Z chwilą ustania pandemii COVID-19 przystąpimy do aktualizacji ewidencji poprzez kontrole terenowe.*

(akta kontroli str. 185 - 186)

3. Gmina nie egzekwowała od właścicieli nieruchomości niepodłączonych do kanalizacji obowiązku zawarcia umowy na wywóz nieczystości ciekłych zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*. Nie egzekwowano także obowiązku wyposażenia nieruchomości w zbiornik bezodpływowy lub przydomową oczyszczalnię ścieków określonego w art 5 ust. 1 pkt 1 ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, pomimo posiadania informacji, iż 207 nieruchomości na terenie gminy nie były wyposażone w żadną instalację do gromadzenia nieczystości ciekłych. Ww. zaniechania wskazują na niewłaściwy nadzór i naruszenie dyspozycji art. 5 ust. 6 przywołanej ustawy. Nie

²⁰ Por. np. wyrok WSA w Olsztynie z 12 marca 2019 w sprawie II SA/OI 123/19 (lex nr 2638211), czy też wyrok WSA w Łodzi z dnia 10 lutego 2021 r. w sprawie II SA/Ld 738/20 (LEX nr 3125767).

przeprowadzano także kontroli, o których mowa w art. 6 ust. 5a ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*. Gmina nie realizowała również obowiązku wynikającego z art. 6 ust. 6 tej ustawy, dotyczącego organizowania tzw. zastępczych wywozów nieczystości ciekłych w przypadku, gdy właściciele nieruchomości nie zawarli umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych.

Urząd nie dysponował wiedzą o liczbie właścicieli nieruchomości, którzy zawarli umowę na opróżnianie zbiornika oraz o częstotliwości i faktycznej liczbie wywozów nieczystości płynnych przez przedsiębiorców posiadających zezwolenie na świadczenie tego typu usług. Uwzględniając jednak szacunkową ilość ścieków nieoczyszczonych, która znalazła się poza gminnym systemem gospodarki ściekowej i w związku z niewydawaniem decyzji o zastępczym wywozie, szacunkowa wysokość nienaliczonych z tego tytułu opłat, przy zastosowaniu uchwalonej w Gminie górnej stawce 25 zł za wywóz 1 m³ nieczystości ciekłych, wyniosłaby w latach 2019-2020 łącznie 3.620 tys. zł.

Porównanie ilości ścieków powstałych w nieruchomościach wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe na terenie Gminy, która wynosiła 73,1 tys. m³ w 2019 r. i 74,4 m³ w 2020 r. z ilością wywiezionych z tych nieruchomości nieczystości ciekłych (odpowiednio: 2,2 tys. m³ i 1,4 tys. m³) wskazuje, że tylko znikoma część zbiorników bezodpływowych było prawidłowo eksploatowanych.

Najwyższa Izba Kontroli stoi na stanowisku, że uruchomienie zastępczych wywozów nieczystości nie spowoduje zwiększenia wydatków budżetowych Gminy, co w wyjaśnieniach podnosił Wójt Gminy. Moce przerobowe aktualnie funkcjonującej, zmodernizowanej gminnej oczyszczalni ścieków w zakresie oczyszczania ścieków dowożonych były w 2020 r. wykorzystane zaledwie w 5,9%. Instalacja w 2020 r. miała wolne moce przerobowe na poziomie 22,2 tys. m³. W ocenie NIK, w najbliższym okresie nie wystąpi potrzeba wożenia nieczystości ciekłych poza granicę Gminy.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia działania Wójta Gminy w zakresie egzekwowania obowiązków od właścicieli nieruchomości niepodłączonych do kanalizacji.

W Regulaminie utrzymania czystości i porządku na terenie gminy nie określono jasno i precyzyjnie częstotliwości pozbywania się nieczystości ciekłych. Prowadzona w Urzędzie ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków była niekompletna, a zakres gromadzonych w niej danych nie pozwalał na sprawowanie rzetelnego nadzoru nad realizacją obowiązków przez właścicieli nieruchomości. Gmina nie podejmowała działań w celu wyegzekwowania obowiązku wyposażenia nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnych w instalację do gromadzenia nieczystości ciekłych, a także nie kontrolowała opróżniania zbiorników bezodpływowych w sposób zgodny z przepisami ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*.

Nie organizowano także zastępczych wywozów nieczystości w przypadku właścicieli nieruchomości, którzy nie zawarli stosownych umów z przedsiębiorcami posiadającymi zezwolenie na świadczenie tego typu usług, co miało wpływ na fakt, iż w latach 2019-2020, corocznie ok. 95% ścieków wytworzonych na nieskanalizowanych terenach Gminy trafiało w stanie nieoczyszczonym do środowiska.

4. Egzekwowanie obowiązków od przedsiębiorców prowadzących usługi opróżniania zbiorników i transportu nieczystości ciekłych.

4.1. Egzekwowanie przestrzegania obowiązków wynikających z przepisów i warunków udzielonego zezwolenia od przedsiębiorców prowadzących usługi opróżniania zbiorników i transportu nieczystości ciekłych.

Według przepisu art. 7 ust. 3a ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, rada gminy powinna określić, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, wymagania, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia na działalność polegającą na opróżnianiu zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości płynnych.

Rada Gminy w Harasiukach nie przyjęła takiej uchwały.

Urząd dysponował zarządzeniem Wójta w tej sprawie, wydanym w dniu 12 kwietnia 2006 r. na podstawie cyt. powyżej przepisu - wg stanu prawnego z dnia 5 grudnia 2005 r.²¹. Od dnia 11 kwietnia 2012 r.²² obowiązek uregulowania przywołanych powyżej wymagań należał do rady gminy.

(akta kontroli str. 109 - 111)

Urząd dysponował ewidencją przedsiębiorców wykonujących przedmiotową działalność na terenie Gminy²³. Wójt udzielił zezwolenia trzem przedsiębiorcom na prowadzenie w okresie objętym niniejszą kontrolą, działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych.

(akta kontroli str. 112)

1.

W dniu 31 grudnia 2012 r. udzielono zezwolenia przedsiębiorstwu „... Handel i Usługi” prowadzącemu działalność wyłącznie na terenie Gminy. Zezwolenia udzielono od dnia 1 stycznia 2013 r. na okres 10 lat. Nieczystości miały być dostarczane wyłącznie do oczyszczalni ścieków w Harasiukach.

Decyzja zobowiązywała przedsiębiorcę m. in. do:

- przestrzegania przepisów m. in. ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*,
- opróżnianie zbiorników i oczyszczalni przydomowych na podstawie zamówienia właściciela nieruchomości,
- prowadzenia pełnej dokumentacji w zakresie prowadzonej działalności, w tym zawieranych i rozwiązywanych umów, ewidencji odbieranych nieczystości.

W decyzji nie wspomniano o konieczności składania kwartalnych sprawozdań z działalności, o których mowa w art. 9o *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*.

W dniu 4 stycznia 2021 r. ZUK zawarł umowę z przedsiębiorcą o zasadach odbioru nieczystości. Określono warunki dostarczania ścieków do oczyszczalni i zasady rozliczania należności za świadczoną usługę odbioru nieczystości. Umowę zawarto na okres jednego roku²⁴.

²¹ Dz. U. z 2005 r. Nr 236, poz. 2008.

²² Dz. U. z 2012 r., poz. 391.

²³ Ewidencja wymagana przepisem art. 7 ust. 6b ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, była prowadzona w formie tablicy, w urządzeniach komputerowych.

²⁴ Na 2020 r. zawarto umowę Nr 2/20 w dniu 30 grudnia 2019r. Na 2019 r. zawarto umowę Nr 3/2019 w dniu 2 stycznia 2019r. Wszystkie przywołane umowy miały identyczne zapisy dotyczące ilości i jakości dostarczanych ścieków.

Z umowy wynikało, że przedsiębiorca mógł dostarczać ścieki w ilości 24 m³/dziennie. Ograniczenie wynikało z *ilości ścieków dopływających do oczyszczalni siecią kanalizacyjną „ścieków surowych”*. Ścieki powinny spełniać parametry jakościowe, odpowiadające normom dla ścieków gospodarczo-bytowych, tj. pH od 5,5 do 8,5.

Z raportów sporządzanych przez ZUK – oczyszczalnia ścieków wynikało, że przedsiębiorca dostarczył do oczyszczalni ścieków:

- w 2019 r. – 1.854 m³ ścieków bytowych,
- w 2020 r. – 1.447 m³ ścieków bytowych.

W informacji sporządzonej dla potrzeb kontroli, przedsiębiorca przekazał, że:

- prowadził działalność wyłącznie na terenie Gminy i ścieki przekazywał wyłącznie do oczyszczalni ścieków w Harasiukach,
- w 2019 r. i w 2020 r. nie zawierał, żadnych umów z osobami indywidualnymi na opróżnianie zbiorników i wywóz nieczystości,
- obsługiwał głównie instytucje i *sporadycznie klientów indywidualnych. W latach 2019 i 2020 wywiózł od pięciu użytkowników łączną ilość ścieków bytowych 126 m³.*
- średni koszt wywiezienia 1 m³ ścieków został wyceniony na ok. 20 zł.

(akta kontroli str.113 – 132, 133 - 154)

2.

W dniu 28 lutego 2017 r. udzielono zezwolenia przedsiębiorstwu „Spółdzielnia Kółek Rolniczych” w Harasiukach. Zezwolenia udzielono od dnia 1 marca 2017 r. na okres 10 lat. W dniu 30 stycznia 2020 r. ww. przedsiębiorstwo poinformowało Wójta, że z dniem 1 stycznia 2020 r. zakończyło działalność w zakresie wywozu nieczystości płynnych.

Nieczystości miały być dostarczane wyłącznie do oczyszczalni ścieków w Harasiukach.

Decyzja zobowiązywała przedsiębiorcę m. in. do:

- przestrzegania m. in. przepisów ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*,
- opróżnianie zbiorników i oczyszczalni przydomowych na podstawie zamówienia właściciela nieruchomości,
- prowadzenia pełnej dokumentacji w zakresie prowadzonej działalności, w tym zawieranych i rozwiązywanych umów, ewidencję odbieranych nieczystości.

W dniu 2 stycznia 2019 r. ZUK zawarł umowę z przedsiębiorcą, gdzie określono warunki dostarczania ścieków do oczyszczalni i zasady rozliczania należności za świadczoną usługę odbioru nieczystości. Umowę zawarto na okres jednego roku.

Z umowy wynikało, że przedsiębiorca mógł dostarczać ścieki w ilości 12 m³/dziennie. Ścieki powinny spełniać parametry jakościowe odpowiadające normom dla ścieków gospodarczo-bytowych.

Z raportów sporządzanych przez ZUK – oczyszczalnia ścieków, wynikało, że przedsiębiorca dostarczył do oczyszczalni ścieków:

- w 2019 r. – 376 m³ ścieków komunalnych,
- w 2020 r. – nie było dostaw²⁵.

Przedsiębiorca przekazał w informacji, że:

- od dnia 1 maja 2019 r. zawiesił działalność w zakresie wywozu nieczystości ciekłych, a do tego czasu odebrał ścieki z 38 gospodarstw domowych oraz z instytucji użyteczności publicznej – łącznie 376 m³ ścieków komunalnych. Wykazana ilość ścieków pochodziła w ok. 60% od gospodarstw indywidualnych i 40% z instytucji publicznych,

²⁵ Podano powyżej w wystąpieniu, że z początkiem 2020 r. przedsiębiorca zaprzestał działalności w przedmiotowym zakresie

- prowadził działalność wyłącznie na terenie Gminy i ścieki przekazywał wyłącznie do oczyszczalni ścieków w Harasiukach,
- z 38 gospodarstw domowych, część miała umowy na wywóz, z lat poprzednich,
- średni koszt wywiezienia 1 m³ ścieków został wyceniony na 12,50 zł.

(akta kontroli str. 113 – 132, 155 - 169)

3.

W dniu 10 kwietnia 2019 r. udzielono zezwolenia Przedsiębiorstwu Wielobranżowemu „J&J” z Harasiuk na opróżnianie zbiorników bezodpływowych z terenu Gminy i transport nieczystości ciekłych. Zezwolenia udzielono od dnia 29 kwietnia 2019 r. na okres 10 lat.

Nieczystości miały być dostarczane wyłącznie do oczyszczalni ścieków w Biłgoraju.

Decyzja zobowiązywała przedsiębiorcę m. in. do:

- przestrzegania m. in. przepisów ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*,
- sporządzanie i dostarczanie Wójtowi kwartalnych sprawozdań. Do sprawozdań należało dołączyć wykaz właścicieli nieruchomości, z którymi przedsiębiorca zawarł stosowną umowę o opróżnianiu zbiorników i transport nieczystości.

W dniu 15 stycznia 2021 r. ZUK zawarł umowę z przedsiębiorcą, w której określono warunki dostarczania ścieków do oczyszczalni i zasady rozliczania należności za świadczoną usługę odbioru nieczystości. Umowę zawarto na okres jednego roku.

Z umowy wynikało, że przedsiębiorca mógł dostarczać ścieki w ilości 26 m³/dziennie. *Ilość dowożonych ścieków każdorazowo powinna być uzgodniona z konserwatorem oczyszczalni ścieków. Ograniczenie wynikało z ilości ścieków dopływających do oczyszczalni siecią kanalizacyjną „ścieki surowe”.* Ścieki powinny spełniać parametry jakościowe, odpowiadające normom dla ścieków gospodarczo-bytowych, tj. pH od 5,5 do 8,5²⁶.

W informacji, przedsiębiorca przekazał, że w latach 2019 – 2020 odbierał wyłącznie ścieki pochodzące z własnej myjni samochodowej i przewoził je do oczyszczalni ścieków w Biłgoraju.

W raportach z oczyszczalni ścieków w Harasiukach nie wykazano przyjmowania ścieków od tego przedsiębiorcy.

(akta kontroli str. 170 - 183)

Zgodnie z art. 9o ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, przedsiębiorcy świadczący usługi opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych zobowiązani byli po upływie każdego kwartału składać Wójtowi sprawozdania z wykonanych działań (w terminie do końca następnego miesiąca).

W ust. 3 cyt. przepisu podano zakres informacji przekazywanych w sprawozdaniach, natomiast w art. 9p podano obowiązki Wójta w zakresie sprawdzania rzetelności przekazywanych informacji i podejmowania działań w przypadkach stwierdzenia nierzetelności.

Stwierdzono w kontroli, że przedsiębiorcy, o których mowa powyżej w wystąpieniu realizowali obowiązki sprawozdawcze następująco:

1.

W latach 2019 – 2020 przedsiębiorca terminowo złożył osiem sprawozdań.

Wszystkie sprawozdania były wykonywane standardowo, tj. we wszystkich podawano ten sam zakres informacji. Podawano każdorazowo, że odbierano

²⁶ Umowa zawarta z ZUK nie mogła być realizowana ponieważ przedsiębiorca zgodnie z warunkami decyzji mógł dowozić ścieki wyłącznie do oczyszczalni w Biłgoraju.

wyłącznie ścieki bytowe oraz że ilość ścieków odebranych była równa ilości ścieków przekazanych do oczyszczalni ścieków w Harasiukach.

Stwierdzono, że przedsiębiorca podał w sprawozdaniach, że w 2019 r. dostarczył do oczyszczalni łącznie 1.854 m³ ścieków. W 2020 r. – 1.445,8 m³. Dane te były zgodne z ilością ścieków odnotowanych przez oczyszczalnię ścieków.

W sprawozdaniach nie podano danych wymaganych przepisami art. 9o ust. 3 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, tj.:

- liczby właścicieli nieruchomości, od których zostały odebrane nieczystości ciekłe,
- nie dołączono do sprawozdań wykazu właścicieli nieruchomości, z którymi w okresie objętym sprawozdaniem zawarł umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości ciekłych, oraz wykazu właścicieli nieruchomości, z którymi umowy te uległy rozwiązaniu lub wygasły.

W dokumentacji Urzędu nie stwierdzono żadnych dowodów mogących świadczyć o prowadzeniu weryfikacji tych sprawozdań przez Wójta. Nie stwierdzono również żadnych działań podejmowanych przez Wójta po przyjęciu omawianych powyżej nierzetelnych sprawozdań.

(akta kontroli str. 133 -154)

2.

Przedsiębiorca w 2019 r. złożył terminowo cztery sprawozdania, z tym że za III i IV kwartał wykazywał zerowe ilości ścieków²⁷.

Sprawozdania były wykonywane standardowo, tj. podawano ten sam zakres informacji. Podawano, że odbierano wyłącznie ścieki bytowe oraz że ilość ścieków odebranych była równa ilości ścieków przekazanych do oczyszczalni ścieków w Harasiukach.

Stwierdzono, że przedsiębiorca podał w sprawozdaniach, że w 2019 r. dostarczył do oczyszczalni łącznie 376 m³. Dane te były zgodne z ilością ścieków odnotowanych przez oczyszczalnię ścieków. Przedsiębiorca podawał liczbę właścicieli, od których zostały odebrane ścieki, tj. odpowiednio w kwartałach I i II kwartale 2019 r. - 36 i 16.

W sprawozdaniach nie dołączono wykazu właścicieli nieruchomości, z którymi w okresie objętym sprawozdaniem zawarł umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości ciekłych, oraz wykazu właścicieli nieruchomości, z którymi umowy te uległy rozwiązaniu lub wygasły.

Nie stwierdzono dowodów świadczących o prowadzeniu weryfikacji sprawozdań przez Wójta. Wójt nie nakładał kar na przedsiębiorcę.

(akta kontroli str. 155 - 169)

3.

Przedsiębiorca składał terminowo sprawozdania. Ze sprawozdań wynika, że sprawozdania dotyczyły wyłącznie ścieków przemysłowych (z myjni samochodowej prowadzonej przez przedsiębiorcę), które były przewożone do oczyszczalni ścieków w Biłgoraju. Sprawozdania zawierały dane wymagane przez art. 9o ust. 3 o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

(akta kontroli str. 170 - 183)

Wójt przekazał w wyjaśnieniach, że Urząd weryfikował kompletność i rzetelność danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych pod kątem terminowości składania, natomiast nie żądano od przedsiębiorców zestawienia umów, ponieważ takie umowy nie były zawierane. Nie stwierdzono uchybień, co do terminu składania sprawozdań.

²⁷ Podano w wystąpieniu str. 14, że w 2019 r. przedsiębiorca zrezygnował z prowadzenia tej działalności.

W latach 2019 – 2021 (I kwartał) nie nakładano kar pieniężnych na ww. przedsiębiorców w związku ze składanymi sprawozdaniami.

(akta kontroli str. 41 – 46, 108)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

- Urząd w zakresie wymagań, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania i wywozu nieczystości ciekłych, kierował się regulacjami zawartymi w nieaktualnym, pozbawionym cech prawa miejscowego zarządzeniu Wójta w tej sprawie z 2006 r. Nie przygotowano projektu uchwały, o której mowa w art. 7 ust. 3a ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*. Wójt przekazał w wyjaśnieniach, że nie wiedział o konieczności przygotowania projektu i podjęcia uchwały w ww. sprawie przez Radę Gminy. *W chwili obecnej trwają prace nad przygotowaniem projektu uchwały w przedmiotowej sprawie.*

(akta kontroli str. 185 - 186)

- Wójt ograniczył się do weryfikowania sprawozdań kwartalnych przedsiębiorców świadczących usługi w zakresie opróżniania i wywozu nieczystości ciekłych pod kątem terminowości ich składania. Nie weryfikowano rzetelności innych danych przekazywanych w tych sprawozdaniach.

OCENA CZĄSTKOWA

Urząd dysponował nieaktualnym zarządzeniem Wójta z 2006 r. w sprawie wymagań, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia na działalność polegającą na opróżnianiu zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości płynnych. Rada Gminy nie uchwaliła takich wymagań zgodnie z przepisem art. 7 ust. 3a ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*

Wójt nie sprawdzał rzetelności danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych przekazywanych przez przedsiębiorców świadczących usługi wywozu nieczystości, a obowiązek weryfikacji ograniczył wyłącznie do terminowości składania tych sprawozdań.

IV. Wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK formułuje następujące wnioski:

1. Doprowadzenia zakresów działań przypisanych poszczególnym komórkom organizacyjnym Urzędu oraz zakresu obowiązków przypisanych poszczególnym pracownikom Urzędu do postaci umożliwiającej wypełniania zadań wynikających z przepisów ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach* – w zakresie gospodarki ściekowej i nadzoru nad zbiornikami bezodpływowymi.
2. Aktualizacja ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków oraz uzupełnienie jej o informacje umożliwiające wykonywanie na jej podstawie kontroli częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych.
3. Egzekwowanie od właścicieli nieruchomości ich wyposażenia w zbiornik bezodpływowy lub przydomową oczyszczalnię.
4. Egzekwowanie od właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe obowiązku zawarcia umowy na wywóz nieczystości ciekłych.

5. Przeprowadzanie kontroli częstotliwości opróżniania zbiorników.
6. Wydawanie decyzji w sprawie wywozu zastępczego nieczystości wobec właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe, którzy nie realizują obowiązku ich opróżniania.
7. Weryfikowanie pod względem merytorycznym (kompletność wymaganych danych) sprawozdań kwartalnych składanych przez przedsiębiorców prowadzących na terenie Gminy działalność w zakresie opróżniania i wywozu nieczystości ciekłych.
8. Przygotowanie projektu uchwały Rady Gminy zgodnego z regulacją art. 7 ust. 3a ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

Rzeszów, 30 czerwca 2021 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie

Kontroler
Kazimierz Ramocki
Główny specjalista kontroli państwowej

Dyrektor
Wiesław Motyka

/-/

/-/